

10.SINIF FELSEFE 3. ÜNİTE

SİYASET FELSEFESİ

SİYASET FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ

Arapça bir kelime olan “**siyaset**” teriminin
Batı dillerindeki karşılığı Yunancadan alınmış olan “**politika**”dır. Politika, polis yani şehirle ilgili işler anlamına gelir. Siyaset denildiğinde **yönetim, iktidar, egemenlik** gibi kavramlar akla gelir.
Siyaset temelde farklı çıkarların, öncelik ve ihtiyaçların temini, ülke/şehir idaresi demektir.
Siyaset felsefesi, egemenliğin kaynağı, meşruiyet biçimleri, otorite türleri, ideal yönetim biçimleri üzerinde durur.
Temel amacı siyasal süreçleri, siyasetin kaynağı ve egemenliği akılla temellendirmek, daha yaşanabilir bir dünya için çaba göstermektir.

Devlet, bir ülke üzerinde yaşayan insan topluluğuna dayanan, meşru bir güç kullanımına sahip siyasi ve hukuki örgütlenme biçimidir

Geçmişten bugüne devletin nitelikleri ve işlevleri değişmiştir.

“Devletin kökeni yani var oluş nedeni nedir?” sorusu siyaset felsefesinin önemli bir sorusudur.

Devletin insan gelişiminin doğal bir devamı olarak kendiliğinden ortaya çıktığını savunanlar; Platon, Aristo, Farabi ve İbn-i Hâldun’dur.

Devletin sonradan belirli görevleri yerine getirmek amacıyla ortak bir sözleşme ile kurulduğunu savunan filozoflar ise T. Hobbes, J. Locke ve J. J. Rousseau’dur

SİYASET İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Birey, bir toplumun üyesi olan, belirli hakları olan insandır

Toplum, temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir araya gelmiş, ortak bir

Devlet, toplum üzerinde yönetim ve denetim gücüne sahip siyasi örgütlenme biçimidir.

İktidar, halkı yönetme gücüne sahip olan kişi ya da gruplardır.

Yönetim, iktidarı elinde bulunduran kişi ya da grupların toplumu idare etmesidir.

Egemenlik, toplumda iktidar olmaktan doğan gücü hiçbir baskı olmadan kullanabilmektir.

SİYASET İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Meşruiyet, iktidarın kendisini meydana getiren kaynağa uygun davranmasıdır.

Hak, hukukun bireylere tanıdığı yetkidir.

Hukuk, toplum içerisinde uyulması zorunlu kurallar sistemidir.

Yasa, bireylerin ilişkilerini ve davranışlarını düzenleyen yazılı kurallardır.

Bürokrasi, devlet işlerini yürüten görevlilerin oluşturduğu hiyerarşik yapıdır.

Sivil toplum, bireylerin ve toplumsal grupların haklarını savunmak amacıyla oluşturdukları resmî
olmayan örgütlenmelerdir.

PLATON VE ARİSTOTELES'İN SİYASET GÖRÜŞLERİ

PLATON

Platon'a göre devlet insanların kendi kendilerine yetmemeleri sonucu doğmuştur.

Platon'a göre insanlar yaradılışta eşit değildir.

Tanrı kiminin mayasına altın (yönetenler), kimine gümüş (yardımcılar), kimine ise bakır (çalışanlar) katmıştır.

Herkes kendi doğasına uygun olan işi yapmalıdır.

Platon, üç temel sınıftan söz etmiştir.

Bunlar, çalışanlar, yardımcılar ve yöneticilerdir.
Çalışanlar, kendilerine verilen görevi yaparlar.

Mülk edinebilir ve evlenirler fakat hırs onlar için kötüdür.

Yardımcılar asker ve yardımcı görevlilerden oluşur.

Evlenemez ve mülk sahibi olamazlar.

Platon, filozofları ise yöneticiler sınıfına dâhil etmiştir.

Filozoflar gerçek bilgiye, erdeme ve adalete sahiptirler. Onlar dünya hayatının gelip geçiciliğinin arkasındaki asıl amacı kavramışlardır.

Yöneticiler mutlak bir güce sahiptir.

Onlar kaba arzularını denetler ve adaletle yönetmelerini mümkün kılan bilgiye sahiptirler.

Yöneticiler de mülk sahibi olamazlar.

PLATON VE ARİSTOTELES'İN SİYASET GÖRÜŞÜ

ARİSTOTELES

Aristoteles'in siyasetle ilgili temel kavramları **siyasal katılım, anayasal yönetim ve ekonomik istikrardır.**

Aristoteles "**Tıpkı birçok kimsenin masrafına katıldığı ziyafetin tek keseden karşılanan akşam yemeğinden daha iyi oluşu gibi.**" örneğiyle siyasal katılımın insanlarda aidiyet hissi yaratacağını belirtmiştir.

Anayasal sistem tüm farklılıkları iş bölümü ve uzmanlaşma temelinde bir araya getirecek ve organik bir toplum oluşturacaktır.

Aristoteles'in Platon'dan ayrılan bir yönü de özel mülkiyet taraftarı olmasıdır.

Aristo'nun özel mülkiyeti savunmasının dört temel gerekçesi vardır:

a) Herkes kendine ayrılmış bir kâra sahip olursa şikâyet daha az olur ve ilerleme sağlanır. Yani herkes işin sonucunda bir menfaat sağlayacağını düşünürse daha hırslı olur.
b) Mülkiyet insana haz verir. "**Herkes, hemen hemen herkes kabul eder ki, insanlar parayı ve hesaba katılan diğer şeyleri sever.**" Bu paranın bireysel tatmin yönüdür.
c) Özel mülkiyet serbestlik ve özgürlüğü sağlar. Mülkiyeti ortadan kaldıran sistem özgürlük için de tehdittir.
ç) Özel mülkiyetin her toplumda var olması ve süregelmesi onun gerekli olduğunun kanıtıdır.

SİYASET FELSEFESİNİN TEMEL SORULARI

"İktidarın kaynağı nedir?"	*"Hak, adalet ve özgürlük nedir?"*	*"İdeal devlet düzeni olabilir mi?"*

1. İKTİDARIN KAYNAĞI NEDİR?

ORTAK İRADE

Bu yaklaşıma göre iktidar, kaynağını ve meşruiyetini toplumdaki bireylerin bir arada yaşama isteğini bir sözleşmeye dayalı olarak ortaya koymasından alır.
Meşruiyetin ölçütü de halkın ortak özgür iradesidir.
Önemli temsilcileri
T. Hobbes,
J. Locke ve
Jean J. Rousseau'dur.

KORUNMA İHTİYACI

Bu yaklaşıma göre iktidar kaynağını ve meşruiyetini; toplumu tehlikelere karşı savunma, insanların temel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılama, ahlaki olarak erdemli insanlar yetiştirme gibi işlevleri yerine getirmesinden alır.
Platon,
Aristoteles,
Farabi ve
İbn-i Haldun

TANRI İRADESİ

Bu yaklaşıma göre iktidar yeryüzünde Tanrı'nın temsilcisidir.
İktidarı elinde bulunduranlar da Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcileridirler.
Dolayısıyla iktidara karşı çıkanlar Tanrı'ya karşı çıkmış olurlar.
St. Augustinus ,
T. Aquinas
bu yaklaşımın temsilcilerindendir.

NİCCOLO MACHİAVELLİ

Modern anlamıyla siyaset teorisinin mimarı Machiavelli'dir. Machiavelli gerçekçi (realist) bir siyaset kuramcısıydı.

Siyasetin Platon, Aristoteles ve Aziz Augustinos'un görüşlerindeki gibi idealler üzerine yapılamayacağını iddia etmiştir.

İnsanı ahlaki olarak yüceltmeyi hedefleyen bir devlet teorisi eksik ve yetersiz kalacaktı.

Ona göre insan; doğası gereği bencil, çıkarcı, kendini düşünen, ihtiraslı, mal mülk biriktirmeyi, rakiplerini alt etmeyi isteyen bir varlıktır.

Machiavelli, insanı böyle tanımladıktan sonra siyasetin (politika) temel amacını kişisel
ihtiras, çıkar olarak gördü. Siyaset de temelde bu farklı çıkarların uzlaştırılmasıydı

Yani farklı sınıf, toplumsal grup, aile ve diğer yapılar kendi çıkarlarını sağlamak için mücadele verecek ve bu noktada hedeflerinden maksimum sonuç almayı umacaktır.
Siyaset; testiyi kırmadan sonuca ulaşmayı, farklı çıkarları uzlaştırmayı sağlayacaktır.

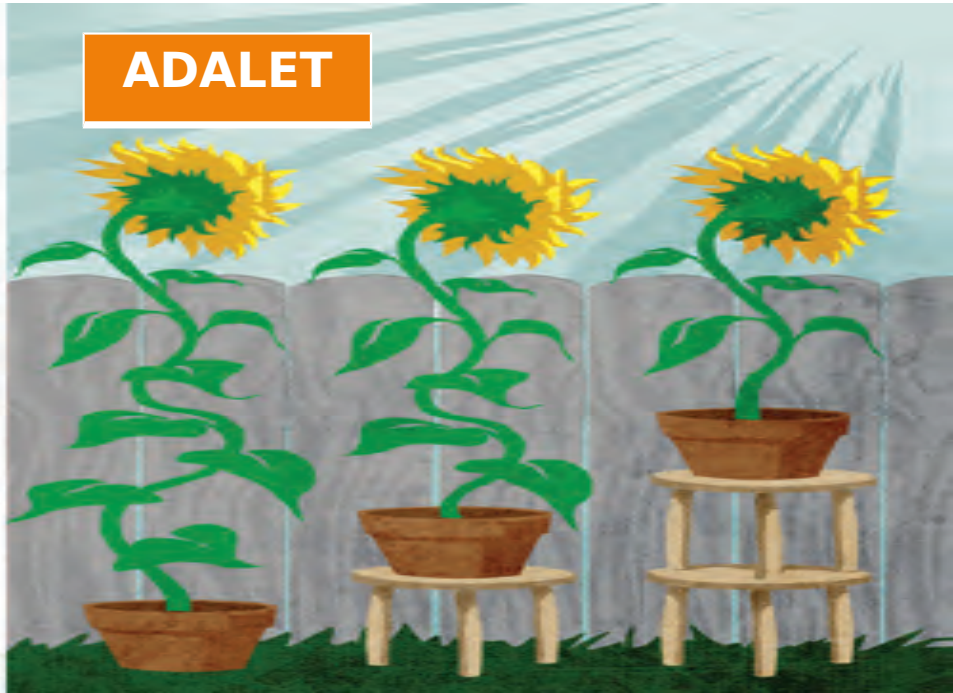
2. HAK, ADALET, ÖZGÜRLÜK NEDİR?

Sosyalizme göre ideal düzenin temelinde **eşitlik** vardır. Bütün insanların sınıfsal olarak eşitlenmesiyle adalet sağlanabilir**.**

Liberalizme göre ideal düzenin temelinde **özgürlük** vardır. Herkes özgürce eylemde bulunmalı ve hak ettiğini almalıdır.

Özgürlük ve eşitliğin dışında ideal toplumu belirleyen diğer bir ilke **adalettir**. Adalet, herkese hak ettiğini vermektir. Adaletin olması için hem özgürlük hem de eşitlik zorunludur.
Bu anlayış demokratik hukuk devletlerince gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

2. HAK, ADALET VE ÖZGÜRLÜK NEDİR?

Hak her insanın sadece insan olması nedeniyle sahip olduğu kazanımlardır.

Hak; **dini, dili, rengi, ırkı, cinsiyeti ne olursa olsun** her insanın yapma özgürlüğündeki eylemleri kapsar.

Yaşama, mülkiyet, düşündüğünü ifade etme, inanç özgürlüğü, basın özgürlüğü vb. İnsanların sahip olduğu bu haklar, ödev ve sorumluluktan ayrı düşünülemez.

Hakların kullanımı bu hakları seçebilme iradesine dayanır. Düşünceyi ifade hakkı, önce kendi düşüncemize sahip olma özürlüğüne dayanır.

Özgürlük, dış veya iç baskı olmadan seçimlerde bulunmak demektir.
Elbette özgürlük, sınırsız değildir.

Özgürlükler, doğa, canlı ve diğer insanlara zarar vermeyi kapsamaz.

Özgürlük hem dışsal baskıdan uzak kalabilmek hem de içeriden bizi yönlendiren, manipüle eden iktidara karşı kendini ifade etmeyi içerir.

Adalet kavramı felsefede çok tartışılmış bir kavramdır.
Platon'a göre adalet siyasal hayatın en yüce amacıdır.
Hepimizin aradığı şeydir.
Bu konuda öncülük edecek olan hakikatin bilgisini doğrudan kavrayan filozoflar olmalıdır.

Adalet, hukuka uygunluk olarak tanımlanabilir fakat bu tanım eksik kalır.
Çünkü hukuk, adaleti sağlamayabilir.

Adalet, herkesin emeğinin karşılığını almasıdır.

3. İDEAL DEVLET DÜZENİ OLABİLİR Mİ?

İdeal bir düzenin olanaklı olmadığını savunanlar **sofistler ve nihilistlerdir**.

Sofistlere göre nesnel bir doğru olmadığı için ideal bir düzen de yoktur.

Siyasi görüşleri anarşizme yakın olan **nihilizm**, insanı sınırlandıran ve itaat etmeye zorlayan bir devlete karşı çıkmıştır.

3. İDEAL DEVLET DÜZENİ OLABİLİR Mİ? (ÜTOPYALAR)

Çoğu insan gibi filozoflar da yaşadıkları dünyadan memnun olmayınca ideal (mükemmel) düzen, devletler hayal etmişlerdir.

“Ütopya” adı verilen ve aslında bir yerde olmayan anlamına gelen bu kelime, filozofların zihinsel kurgularına verilen isimdir.

Ütopyalar, çoğu zaman dönemin koşullarını, var olan haksızca tutumlara karşı öfke ve çıkış yolu arayışını da yansıtmıştır.

Platon’un “**Devlet**”i, Atina’nın Spartalılar tarafından işgal edildiği ve Atina demokrasisinin içten içe yozlaştığı bir döneme rastlar.

Aziz Augustinos’un “**Tanrı Devleti”** Roma’nın çöküşü ve dış saldırı altında kalan ve direncini kaybeden insanların ümitsizliğine verilen bir yanıttır.

Platon’un **Devlet**
Aristoteles’in **Politika**
Aziz Augustinos’ün **Tanrı Devleti**
Farabi’nin **Erdemliler Kenti**
Thomas More’un **Ütopya**
Tommaso Campenella’nın **Güneş Ülkesi**
F. Bacon’ın **Yeni Atlantis**
adlı eserleri bunlardan sadece bazılarıdır
Thomas Moore’un ütopyası adada kurulu bir devlettir:

Ütopyaların özellikleri

1.Ütopyalar, ideal toplum ve devlet tasarımlarıdır.
2.Ulaşılması arzu edilen bir toplum modelini konu edinirler.
3.Ütopyalar var olan toplumsal düzenlere eleştirel yaklaşır.
4.Ütopyalar Batı felsefesine özgüdürler.
5.İlk örnekleri Rönesans felsefesinde karşımıza çıkar.

Distopya

"Ütopyalar" filozofların olmasını hayal ettikleri dünyaları betimlerken "**distopyalar**", gelecekte olabilecek baskıcı/totaliter yönetim modellerini tasvir etmiştir.

Bilimin hızlı gelişimi de distopyalara verimli bir alan açmıştır. **20. yüzyılda yaşanan savaşlar, insan ve toplumların geleceğini tehdit eden teknolojik gelişmeler, silahlar** filozofların kaygılarını artırmıştır.

Gelecekte olabilecek kötü durumları hayal ederek eserler yazmışlardır.

Distopya adı verilen bu korku ütopyaları insanları gelecekte olması muhtemel kötü senaryolara karşı uyanık tutmayı amaçlamıştır.

George Orwell'ın **1984**
Aldoux Huxley'in **Cesur Yeni Dünya**
Ray Bradbury'nin **Fahrenheit 451**
adlı eserleri başarılı distopya örnekleridir.

Ütopya

“Ütopya” bir adadır ve bu adada 54 büyük şehir vardır. Aynı dil konuşulur. Aynı yasalar geçerlidir. Aynı örf ve âdetler takip edilir. Özel mülkiyet yoktur. Ada halkı parayı bilmez. Aile reisleri ihtiyaçları olan eşyayı parasız olarak şehrin çarşılarından temin ederler. Her aile 20 kişiden oluşur ve aileyi en yaşlı erkek yönetir. Toplumda herkes eşittir. Adanın insanları günde altı saat çalışarak toplum için gerekli ürünleri üretirler. Asıl amaç, çalışmadan artakalan zamanlarda, herkesin manevi gelişimini sağlamak ve ruhunu olgunlaştırmak için güzel sanatlarla ve bilimle meşgul olmasıdır.

Kaynak: Thomas Moore, Ütopya.

Yeni Atlantis

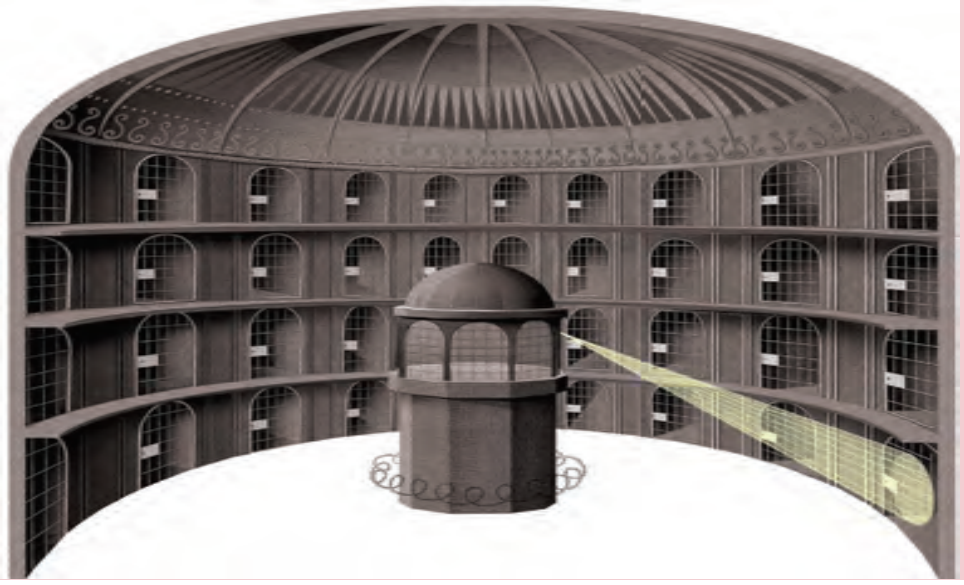
Francis Bacon (Fransis Beykın) (1561-1626) Yeni Atlantis adlı yapıtında bilimsel ve teknik gelişmelerin toplum ve devlet yapısını belirlediği bir ütopya kaleme almıştır. Güney Yarım Küre'de Büyük Okyanus'un ortalarında yer alan Ben Salem isimli bir adada kurulmuş olan bu devlet dış dünyadan kopuk bir yaşam sürdürmektedir. Adada dikkati çeken en temel nokta; bilimsel aydınlanmanın, bilimsel ve teknik gelişmenin ulaştığı yüksek düzey ve buna bağlı olarak sağlıklı ve kültürlü bir toplum yetiştirilmiş olmasıdır. Ülkeyi bir bilim kurulu yönetmektedir. Kurul 36 kişiden oluşur ve üyelerinin her biri bilimin belli bir alanında derin bir uzmanlığa sahiptir. Ben Salem’in bilim kurulunun asli görevi olayların sebepleri ve gizli nedenlerini öğrenmek ve insanın doğa üzerindeki egemenliğinin sınırlarını genişletmektir.

Kaynak: *F. Bacon, Yeni Atlantis.*

PANOPTİKON – GÖZETİM TOPLUMU

Modern Fransız felsefesinin postyapısalcı filozofları içerisinde Michel Foucault haklı bir üne sahiptir.

Foucault, iktidarın işleyiş biçimini araştırmıştır. Özellikle iktidar ile bilgi/söylem arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir.
Foucault'nun iktidarın bireyleri nasıl izlediğine ilişkin verdiği örnek J. Bentham'ın "Panoptikon" örneğidir.
Panoptikon, bir hapishane modelidir.

Merkezde büyük bir kule vardır.
Bu kuleden mahkûmların odaları görülebilir.

Mahkümların odaları bu kulenin etrafındadır. İktidar, bütün mahkûmları görebilirken, mahkûmlar kuledekini göremez. Fakat sürekli gözetlendiklerini bilirler.

"**Panoptikon'un büyük etkisi buradan kaynaklanmaktadır, tutukluda iktidarın otomatik işleyişini sağlayan bilinçli ve sürekli görülebilirlik hâli yaratmak**."

Yani iktidar Foucault'ya göre sürekli gözetleyen, söyleme müdahale eden, nüfus politikası ile beden üzerinde egemen olan yeni ve farklı bir iktidardır.

EGEMENLİK SORUNU, HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

Tarih boyunca egemen güçler (iktidar/ devlet) otoritesini belirli meşruiyet biçimlerine dayandırmıştır. Max Weber'e göre bunlar; **gelenek, karizma ve yasadır.**

Geleneksel egemenlik kaynağını töre, gelenek ve âdetlerden alır. Töre yasanın kendisidir. Örneğin krallıklarda padişah hanedanlığın, soyun, geleneğin kendine verdiği ayrıcalığı kullanır. Örneğin Habsburg Hanedanlığı, Tudor Hanedanlığı gibi. İnsanlar üzerinde iktidar olan kral, bu hakkı geleneklerden alır. Gelenek/töre sorgulanamaz.

Karizmatik egemenlik özellikle kriz zamanlarında ortaya çıkar. Meşruiyetin kaybolduğu kaybolduğu, ülke/milletin yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı durumlarda "Tanrı vergisi" nitelikleri ile ortaya çıkan lider, toplumu birleştirir. Yasa koyucu kendidir. Gelenek ve töre onu bağlamaz. Yasayı kendisi yapar. Karizmatik lider başarı kazandığı müddetçe otoritesi devam eder.

Yasal egemenlik ise olağan dönemlere özgüdür. Hak ve özgürlükler yasalar tarafından garanti altına alınmıştır. Kimse keyfi davranamaz. Herkes kendine düşen sorumlulukları yerine getirir.

Halk egemenliği düşüncesi, kaynağını Jean Jacques Rousseau'nun "**Toplumsal Sözleşme**" isimli eserinde bulur. Ona göre genel irade halk iradesi olup bölünemez.
Günümüzde ise egemenlik, devlet iktidar gücünün halkın adına yürütülmesi anlamına gelmektedir.
Bu durum ise ancak temsili sistem sayesinde gerçekleşmektedir.

MONTESQUİEU VE KUVVETLER AYRILIĞI İLKESİ

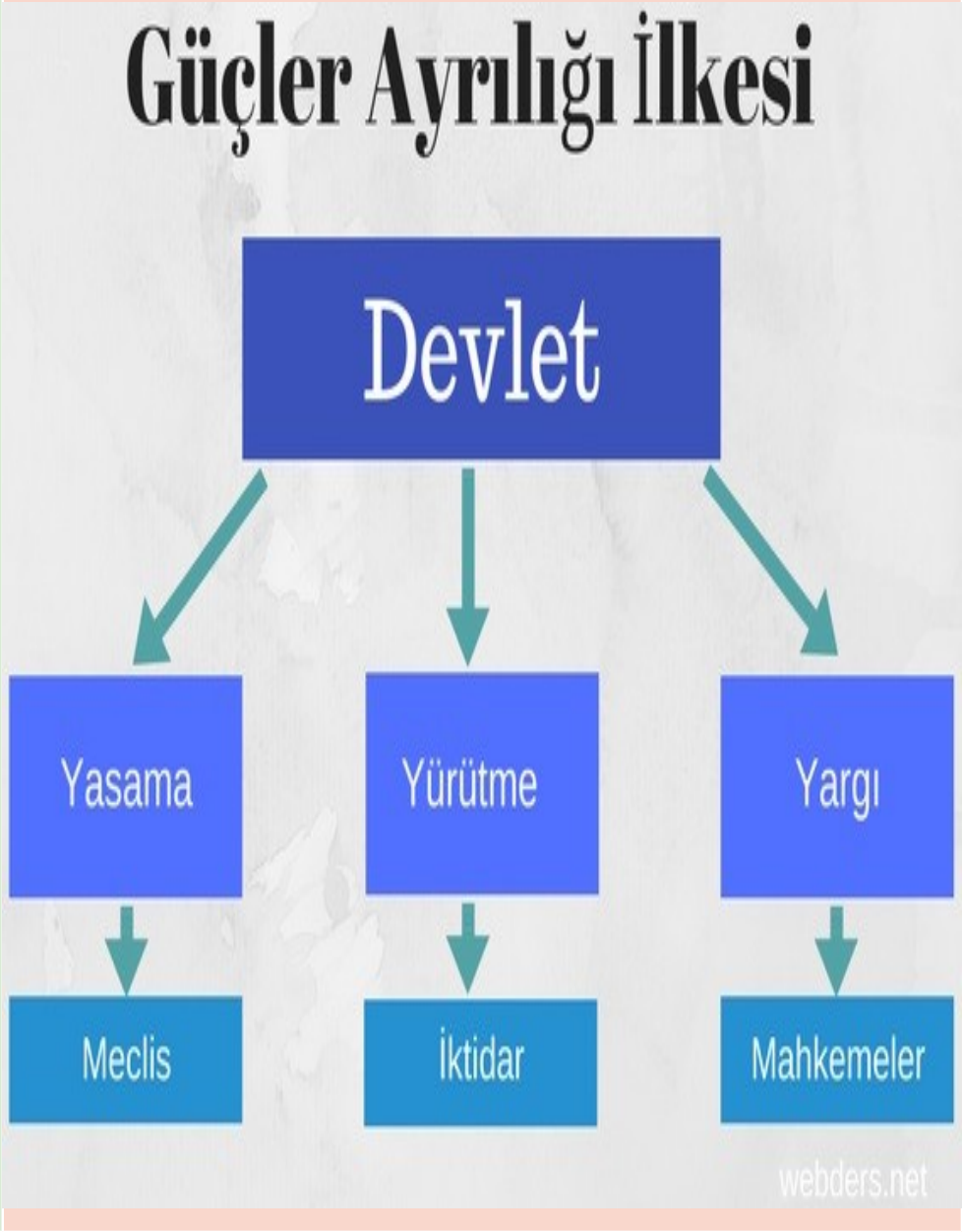
Geleneksel egemenlik anlayışında iktidarlar egemenliği tek ve bölünmez bir güç olarak ellerinde bulundurur.

Montesquieu'ya göre **yasama**, **yürütme** ve **yargı** iktidarları ayrı ellerde toplanmalıdır.

Yasama, yürütme ve yargı gücünün ayrı ellerde toplanması hak ve özgürlüklerin güvencesidir.

Günümüzdeki insan hakları anlayışının temelinde bireyin haklarını devlet karşısında koruma düşüncesi vardır.

Bu anlayış birey hakları açısından devletin denetlenmesi gerektiği düşüncesine dayanır.

BİREY, TOPLUM VE DEVLET İLİŞKİLERİ

Birey, siyasetin öznesidir. Hak ve yetki sahibi, aynı zamanda sorumluluk yüklenen kişidir.

Toplum, bireylerden oluşsa da onun da ayrı bir yapısı ve işleyişi vardır.

Ne birey toplum olmadan var olabilir ne de toplum birey olmadan.

Devlet ise siyaset kurumunun örgütlü, uzmanlaşmış, gücünü yasadan alan meşru güç tekeline sahip yapıdır.

Devlet, birey ve toplum arasında bir denge gözetmek zorundadır.

Ne bireyin özgürlüğünü toplumsal çıkarlar için ortadan kaldırabilir ne de bireyin kendi çıkarları için toplumsal bütünleşmeyi tahrip etmesine izin verebilir.

DUR VE DÜŞÜN:
Devlet ve birey arasındaki ilişki her çağda önemli olmuştur. İlk Çağ ve Orta Çağ'da devlet önemli görülürken birey hakları sınırlandırılmıştır. Rönesans sonrası demokratik düşüncenin gelişmesiyle birlikte bireyin varlığı ve hakları önemli hâle gelmiştir. Çağımızda ise devleti bir sivil beraberlik olarak gören düşünceler tartışılmaktadır. Sivilleşmeye önem veren düşünceler devleti sivil bir beraberli biçimi olarak görmektedir. Bununla birlikte devletin varlığını tüm bireylerin onu
benimsemesine bağlamaktadır.